

УДК 347.963:659.3

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.3.43>**Володимир Клочков,***канд. юрид. наук, старший радник юстиції,
прокурор відділу Головного слідчого управління
Генеральної прокуратури,
докторант
Національного транспортного університету*

ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОЦЕСУАЛЬНЕ КЕРІВНИЦТВО ПРОКУРОРОМ ДОСУДОВИМ РОЗСЛІДУВАННЯМ

У статті досліджується проблема законодавчого забезпечення діяльності процесуального керівника – прокурора та керівника прокуратури – щодо кримінального провадження в досудовому розслідуванні.

Обґрунтовано, що доповнена конституційна норма про організацію і процесуальне керівництво прокуратурою досудового розслідування є однією з важливих функцій. Але в деяких законах не повністю вказано зміст цієї конституційної норми. Це призвело до їх різного тлумачення серед учених і працівників правоохоронних органів, а також у правозастосовній практиці.

Стверджується, що в ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» функція нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, є ширшою за нагляд у формі процесуального керівництва.

Звернута увага, що прокурор повинен виконувати завдання кримінального провадження про охорону прав і свобод і законних інтересів, забезпечення швидкого, повного й неупередженого розслідування.

У Кримінальному процесуальному кодексі України не вказано сутність поняття терміна «організація», а тому не зрозуміло, у чому сутність організаційної діяльності прокуратури в цьому напрямі. У зв'язку з цим на основі аналізу норм Кримінального процесуального кодексу України досліджені форми «організації» цієї діяльності.

Визначено поняття термінів «процесуальне керівництво» та «процесуальний керівник», а тому запропоновано внести доповнення до ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України.

Важливим є те, що прокурор і слідчий, керівник органу досудового розслідування повинні виконувати вимоги ч. 2 ст. 2 Кримінального кодексу України, яка передбачає вчинення особою діяння, яке містить 4-елементний склад злочину. Визначено, які критерії неефективності прокурорського нагляду в цьому напрямі. Стверджується, що взаємодія діяльності прокурора зі слідчим має вагомий значення у вирішенні завдань кримінального провадження. Зроблено висновок, що необхідно чітко розмежування повноважень вищевказаних прокурорських посад. Запропоновано внесення певних змін до законів, які повинні повністю відповідати вказаній конституційній нормі. Обґрунтовується, що необхідно мінімізувати необґрунтовані факти при повідомленні про підозру, що забезпечуватиме право людини не бути притягнутим до кримінальної відповідальності.

Наголошується, що процедура повідомлення про підозру та висунення обвинувачення без допитів у вчиненні злочину поєднують різні правові системи, що є не зовсім правильним.

Ключові слова: прокурор, керівник прокуратури, процесуальне керівництво, слідчий, організація розслідування злочинів, повідомлення про підозру.

Постановка проблеми. Установлена конституційна норма (ч. 2 ст. 131-1 Конституції України, доповнено у 2016 р.) про організацію та процесуальне керівництво прокуратурою досудового розслідування є однією з важливих функцій. Незважаючи на це, у ч. 2 ст. 2 Закону України (далі – ЗУ) «Про прокуратуру» (2015 р.) залишалася функція нагляду за додержанням законів органами, які проводять досудове слідство тощо.

У частині 2 ст. 36 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України (уведений у 2012 р.) передбачено процесуальне керівництво прокурором за досудовим

розслідуванням, що є формою нагляду. Це зумовлено тим, що впроваджено принцип незмінності прокурора в ході кримінального провадження, а тому збір доказів при розслідуванні для формування обвинувачення та підтримання його в суді. За відсутності додаткового розслідування підвищена відповідальність прокурора й органів прокуратури за якість досудового розслідування.

Метою статті є визначення та вирішення проблем щодо організації й процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням.

Виклад основного матеріалу. Виконуючи функцію нагляду, прокурор здійснює процесуальне керівництво з метою ефективного підтримання обвинувачення в суді.

Системний аналіз цих законодавчих норм дає підстави зробити висновок про їх неповну відповідність Основному закону. Це призвело до їх різного тлумачення. Так, у науково-юридичній літературі виникли дискусії, оскільки немає єдиного погляду щодо розрішення дослідженої проблеми. Деякі вчені вказують на неможливість розмежування прокурорського нагляду та процесуального керівництва за досудовим розслідуванням. Більша частина вчених підтримує єдину функцію прокурорського нагляду та процесуальне керівництво за досудовим розслідуванням. Інші вважають, що прокурорський нагляд і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням – це дві самостійні функції.

Так, В.М. Юрчишин вважає, що законодавець припустився методологічної помилки, оскільки визначив процесуальне керівництво формою нагляду, а не додатковою функцією [1, с. 26].

В.П. Комарчук дійшов висновку: «Законодавець помилився, визнавши процесуальне керівництво в якості форми нагляду, а не самостійної функції. Ця недосконалість законодавчої техніки повинна бути найближчим часом усунена. Наглядова функція повинна бути визначена основною» [2, с. 85].

В.М. Сакал підтримує точку зору науковців (М.В. Руденко, В.М. Юрчишина та інших), які пропонують на законодавчому рівні чітко й однозначно розмежувати функції нагляду за додержанням законів у досудовому провадженні й керівництва розслідуванням [3, с. 49].

Автором розроблено та направлено відповідним особам законопроекти та пояснювальні записки щодо ЗУ «Про прокуратуру», КПК України, Трудового кодексу України, Конституції України.

При їх підготовці, вивчивши наукові праці, дійшов висновку, що деякі вчені підтримують таке рішення законодавця. Так, В.С. Бабкова зробила висновок, що законодавець завершив дискусію щодо форм прокурорського нагляду на досудових стадіях. Вона не бачить різниці між прокурорським наглядом і процесуальним керівництвом, вважає, що вони тотожні [4, с. 71].

Але І.І. Шульган та інші переконані, що прокурорський нагляд і процесуальне керівництво є несумісними видами діяльності [5, с. 520].

Зі змісту ст. 25 ЗУ «Про прокуратуру» випливає, що функція нагляду за додержанням законів органами, які провадять

оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, є ширшою за нагляд у формі процесуального керівництва та включає її.

Викладене дає змогу зробити висновок, що процесуальне керівництво є формою (методом, способом) прокурорського нагляду за досудовим розслідуванням як єдиного цілого.

Здійснюючи нагляд у формі процесуального керівництва за розслідуванням кримінального правопорушення, прокурор повинен виконувати завдання кримінального провадження, у тому числі охорона прав і свобод і законних інтересів, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування. Виконання прокурором завдання в кримінальному провадженні, передбаченого ст. 2 КПК України, має сприяти здійсненню ним наданих процесуальних повноважень. Тому прокурор повинен організувати нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування кримінального правопорушення у формі процесуального керівництва.

Системний аналіз ст. 36 КПК України дає можливість зробити й такий висновок. Законодавець дає узагальнену назву процесуальної форми реалізації ч. 2. ст. 131-1 Конституції України про організацію та процесуальне керівництво прокуратурою досудовим розслідуванням.

Але в цій нормі КПК України немає жодного терміна «організація» й не вказано його поняття. Тому точно не визначено, у чому сутність організаційної діяльності прокуратури в цьому напрямі. Немає жодного терміна «організація» й у ст. 25 ЗУ «Про прокуратуру». Лише в Наказі Генерального прокурора України «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 19 грудня 2012 р. № 4 (з відповідними внесеними ним змінами) уживається такий термін. У ньому запропоновано забезпечити єдину систему організації нагляду за додержанням законів усіма органами досудового розслідування.

Згідно з тлумачним словником, термін «організація» означає таке: створювати, засновувати що-небудь, залучаючи до цього інших, спираючись на них; здійснювати певні заходи громадського значення, здійснюючи їх підготовку та проведення; чітко налагоджувати, належно впорядкувати що-небудь.

Незважаючи на це, у тексті ст. 36 та інших норм КПК України вбачаються такі форми «організації».

Розгляд заяв і повідомлень про кримінальне правопорушення, призначення процесуального керівника, відсторонення його

від виконання службових обов'язків, визначення законності його та інших учасників сторони обвинувачення процесуальних дій.

Організовує розгляд і вирішення скарг і розгляд заяв людини та громадянина, які надходять у зв'язку з розслідування кримінального правопорушення. Крім того, до організації в цьому напрямі можуть належати й інші форми.

Важливим в організації розслідування кримінального правопорушення є планування розслідування, хоча це не процесуальне дія. Цей тезис обґрунтовується такими обставинами.

Автор тривалі роки працював слідчим, старшим слідчим прокуратури, слідчим з особливо важливих справ прокуратури СРСР, в. о. начальника слідчого відділу Київської міжобласної спеціальної прокуратури, а тому добре знає, що керівники прокуратур вимагали складення плану розслідування злочину в кримінальній справі.

Після призначення слідчим з особливо важливих справ прокуратури СРСР автора планували направити розслідувати масові заворушення в 1990 р. Ошської області Киргизької РСР. Тому готувався у відрядження. Але, урахувавши професійні та моральні якості, керівництво слідчого управління прокуратури СРСР прийняло рішення, направити автора в слідчу групу, розслідувати злочини, пов'язані з подіями 12 січня 1991 р. в м. Вільносі Литовської РСР. Перебуваючи в прокуратурі Литовської РСР, ознайомився з відповідними документами кримінальної справи, у тому числі щодо подій у телевежі, де загинули люди та співробітник «Альфа» КДБ СРСР В.В. Шатських, навіть бронезилет не врятував йому життя, оскільки куля влучила в спину, у поясницю, коли нахилився. Під час цих подій для підтримання правопорядку перебували військовослужбовці ВДВ Псковської дивізії.

Після вивчення й аналізу цих даних висунув напрями розслідування, питання, які необхідно з'ясувати; визначив перелік слідчих дій, способи та засоби їх здійснення; продумав тактику проведення окремих слідчих дій; склав погоджений відповідний план попереднього розслідування. Потім зі слідчою групою прибув у цю дивізію ВДВ. Згідно з планом дій, ми зробили багато різних слідчих дій, особисто допитали багатьох керівників полку, рот, взводів і їхніх підлеглих десантників. Допит розділяв на 4 стадії: установлення психологічного контакту (цей метод допомагав розкривати різні злочини, навіть керівники прокуратур, де працював, урахувавши досвід, направляли в різні адміністративні райони розслідувати вбивства,

зґвалтування); вільну розповідь; постановку питань; ознайомлення допитуваного з протоколом і записом показань.

Призначено та проведено багато судово-медичних експертиз. За номерами багато знайдено та проведено виїмки вогнестрільної зброї, яку десантники мали під час тих подій.

Наглядаючий прокурор слідчого управління Генеральної прокуратури СРСР А.І. Юмашкін, ознайомившись із цими та іншими процесуальними документами, за результатами перевірки склав відповідну позитивну довідку, у якій указав на виконаний великий обсяг якісної роботи.

При розслідуванні інших злочинів у кримінальних справах склалися відповідні плани, які погоджувалися з прокурором. За проявлений професіоналізм, сумлінність достроково присвоєно класний чин – радник юстиції (підполковник).

Як указано вище, особисто призначено багато судово-медичних експертиз. І знову, як раніше, до призначення слідчим з особливо важливих справ СРСР звернув увагу, що слово «судово» є зайвим і громіздким.

У Генеральній прокуратурі України дав цьому обґрунтування, а потім науково дослідив цю проблему. Саме в плані розслідування формуються завдання слідчих (розшукових) дій. План розслідування повинен складатися слідчим і погоджуватися прокурором, а також урахувувати пропозиції кожного з них.

Наступною формою є організація взаємодії між слідчим, оперативними працівниками, експертами та спеціалістами.

Така форма взаємодії дає можливість зібрати й дослідити докази винуватості особи в учиненні злочину, установити інші обставини, прийняти законне процесуальне рішення.

Вимоги прокурора – процесуального керівника є документом з організації досудового розслідування.

Важливі форми організації в цьому напрямі можуть бути такі.

Налагодження систематичного обміну інформацією і звітності про результати роботи за певний строк у кримінальному провадженні. Забезпечення професійного керівника слідчо-оперативної групи. Забезпечення заходів щодо неприпустимості витоку секретних даних у ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій, розголошення інформації досудового слідства. Здійснення інших оперативних заходів для розслідування злочину. Вищевикладене дає змогу зробити такий висновок.

Процесуальне керівництво – це організація прокурором процесу досудового роз-

слідкування кримінального правопорушення, визначення його напрямів, взаємодія процесуальних дій, забезпечення при їх розслідуванні законів іншими учасниками з боку обвинувачення.

Процесуальний керівник повинен не лише здійснювати нагляд за законністю проведення слідчих (розшукових) дій, а й брати участь у їх проведенні або самостійно проводити.

Він не має повноваження проводити розслідування в повному обсязі, але має право проводити окремі слідчі (розшукові) дії та інші процесуальні дії. Прокурор доручає органу досудового розслідування виконання вимоги закону, які визначають підстави та процесуальний порядок проведення ними певних слідчих (розшукових), негласних слідчих дій, прийняття законного й обґрунтованого рішення. Прокурор повинен впливати на порушення вимог законів органами, які проводять досудове слідство та оперативно-розшукову діяльність. КПК України підвищив функцію судового контролю за дотриманням прав і свобод та інтересів людини, яку виконує слідчий суддя. Тепер більшість певних слідчих (розшукових), негласних слідчих дій проводяться за згодою слідчого судді. На підставі викладеного виникло питання: яким способом вирішити цю проблему?

Треба в ч. 3 ст. 2 ЗУ «Про прокуратуру» внести зміни та привести у відповідність до вищевказаної конституційної функції. Також привести КПК України у відповідність до Конституції України.

Статтю 36 КПК України доповнити окремо ч. 2, що прокурор організовує досудове розслідування кримінального правопорушення у формі процесуального керівництва. Це означає: «організація процедури досудового розслідування; визначення напрямів розслідування; координація процесуальних дій; забезпечення додержання законів у ході розслідування».

У цій або іншій нормі КПК України вказати повноваження керівника прокуратури щодо організації прокурорського нагляду в цьому напрямі. У зв'язку з цим змінити нумерацію відповідних частин ст. 36 КПК України.

Важливим є те, що прокурор і слідчий, керівник органу досудового розслідування повинні виконувати вимоги ч. 2 ст. 2 Кримінального кодексу (далі – КК) України, яка передбачає вчинення особою діяння, що містить склад злочину.

До нього входять такі елементи: об'єкт, об'єктивна сторона злочину, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Якщо не має одного елементу, то не буде злочину.

Автор перевіряв матеріали кримінальних справ і наглядові провадження до них, звернув увагу, що в дорученнях і вказівках прокурора, планах розслідування, складених слідчим, немає інформації щодо встановлення цих елементів злочину. Тому прокурори та слідчі закривають кримінальні провадження.

Якщо обвинувальні акти з кримінальними провадженнями прокурорами передано до суду, то вони обґрунтовано виносять виправдувальні вирoki.

З метою всебічного, повного й неупередженого, ефективного розслідування кримінального правопорушення п. 3 ч. 2 ст. 36 КПК України доповнити другим реченням у такій редакції: «вимагати встановлювати об'єкт, об'єктивну сторону злочину, суб'єкт і суб'єктивну його сторону».

Доповнити другим реченням ч. 4 ст. 38 КПК України (органи досудового розслідування) у такій редакції: «Установлювати об'єкт, об'єктивну сторону злочину, суб'єкт і суб'єктивну його сторону».

Розглянувши вищевказану проблему, досліджуємо таку.

Повноваження прокурора можуть бути покладені керівником системи прокуратури на іншого прокурора цієї системи прокуратури через неефективне здійснення прокурором нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування (ч. 3 ст. 37 КПК України).

Але підстави для заміни прокурора цією та іншими нормами КПК України не розкрито, а тому є оціночним і передбачає керівником прокуратури на свій розсуд давати оцінку діяльності підлеглого прокурора.

Поняття неефективності прокурорського нагляду варто розглядати в змісті й критеріях ефективності діяльності прокурора.

Критерії ефективності діяльності прокурора в кримінальному провадженні наявні в ст. 2 та інших нормах КПК України.

Важливим показником ефективності діяльності прокуратури є досягнення мети – стан захищеності інтересів людини, суспільства та держави, своєчасне запобігання реальним погрозам, виявлення, припинення реальних погроз.

Неефективність нагляду прокурора має здійснюватися в системному зв'язку не тільки зі ст. 2 та іншими нормами КПК України, які закріплюють завдання, засади кримінального провадження, статус прокурора. Обов'язково враховувати характер причинений дій чи бездіяльності прокурора та наслідки, що настали в ході досудового розслідування.

Необхідно з'ясувати, активно чи пасивно взаємодіє прокурор зі слідчим у кримінальному провадженні, що впливає на

швидкість, повноту й неупередженість розслідування кримінальних правопорушень.

Так, ефективна взаємодія прокурора та слідчого дає можливість зібрати й дослідити докази винуватості особи в учиненні злочину, установити інші обставини, прийняти законне процесуальне рішення.

Формами взаємодії є доручення та вказівки прокурора слідчому, органу розслідування, оперативним підрозділам на проведення СРД та НСРД, які передбачені відповідними нормами КПК України.

Взаємодія прокурора зі слідчим та іншими учасниками кримінального провадження в межах визначених повноважень спрямована на виконання завдань, передбачених КПК України.

Вивчення прокурорсько-слідчої практики, перегляд телепередач та Інтернету, публікацій у газетах показало, що існують суттєві проблеми взаємодії між слідчим і прокурором у ході розслідування злочинів у кримінальних провадженнях.

Ці та інші причини призводять до тяганини в розслідуванні кримінальних правопорушень, зумовлюють порушення прав потерпілих і підозрюваних. Ураховуючи, що недостатньо науково досліджено цю форму діяльності між різними органами державної влади, автор багато років займається цією проблемою. Із цією метою науково обґрунтовано певні загальні елементи форм взаємодії. За цією темою підготовано та надруковано 19 наукових статей [6, с. 23; 7, с. 33–39; 8, с. 328–332].

Викладене дає змогу зробити висновок, що критеріями неефективності наглядку прокурора можуть бути такі: невиконання завдань у кримінальному провадженні в розумні строки, у тому числі невикористання повноважень; порушення засад у кримінальному провадженні, які негативно вплинули на обґрунтованість і повноту в розслідуванні злочину, відсутність реагування слідчим на ці порушення.

На підставі викладеного варто ст. 37 КПК України доповнити частиною 4 в редакції запропонованих критеріїв неефективності.

З метою підвищення ефективності в роботі прокурори повинні впливати на порушення вимог законів і підзаконних актів. ЗУ «Про прокуратуру» з метою усунення порушень законів не передбачено заходи впливу прокурорів. Але у вищевказаному Наказі Генерального прокурора закріплено відповідні вимоги щодо проведення перевірок і вжиття заходів.

Тому керівники прокуратур усіх рівнів, структурних підрозділів, їх перші заступники та заступники в межах повноважень зобов'язані забезпечити вивчення стану

додержання правоохоронними органами повноти і правильності вимог ст. 214 КПК України щодо своєчасності внесення відомостей до ЄРДР, повноти і правильності кваліфікації злочинів; перевірки схоронності вилученого й арештованого майна та документів.

З метою забезпечення впливу на порушення в діяльності органів, які провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідства, керівники прокуратур повинні застосовувати повноваження, передбачені ч. 1 ст. 25 ЗУ «Про прокуратуру» щодо надання письмових указівок, а процесуальні керівники на підставі ст. 36 КПК України – вимоги прокурора.

Правовий аналіз статей 3, 36, 37 та інших норм КПК України, статей 2, 25 та інших норм ЗУ «Про прокуратуру» свідчить, що в них немає визначення терміна «процесуальне керівництво».

У статті 3 КПК України є перелік основних термінів, які частіше вживаються, указано їх визначення (понять) для однакового розуміння в кримінальному провадженні, реалізацію прав і законних інтересів певних осіб.

Визначення цих термінів є обов'язковим для використання всіма правоохоронними й іншими системами, службовими особами в кримінальному провадженні.

Тому ст. 3 КПК України необхідно доповнити пунктом у редакції, що термін «процесуальне керівництво» означає організацію процедури досудового розслідування; визначення напрямів розслідування; взаємодію процесуальних дій; забезпечення додержання законів у ході розслідування.

Процесуальні повноваження керівників системи прокуратури, відповідних прокурорів вищого рівня, процедуру їх реалізації вказано лише елементами залежно від стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні.

На відміну від повноважень процесуального керівника, КПК України не містить окремої статті або інших положень із цих питань стосовно керівників прокуратури.

Більшу того, у нормах КПК України змінені поняття прокурора-процесуального керівника та керівника прокуратури.

Так, п. 9 ч. 1 ст. 36 КПК України встановлено, що процесуальний керівник уповноважений продовжувати строки досудового розслідування. Однак статтями 294 та 295 КПК України передбачено, що такі повноваження має керівник прокуратури. Крім того, ст. 246 КПК України встановлено підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій, у якій передбачено повноваження прокурора. Але чітко не встановлено, який про-

курор: процесуальний керівник або керівник прокуратури – здійснює ці повноваження. Такою особою є процесуальний керівник, але ст. 36 КПК України не встановлено цих повноважень.

Автор підготував статтю, а на міжнародній науково-практичній конференції в Академії адвокатури запропонував удосконалити КПК України щодо розгляду заяв про вчинення злочинів. Академік В.Г. Гончаренко погодився із цим і пояснив, що в КПК України необхідно повністю вносити зміни. Хотіли «мерседес», а отримали «запорожець».

На підставі викладеного вирішити таку проблему можна шляхом чіткого розмежування повноважень цих прокурорських посад і внесення змін до відповідних статей КПК України.

Автором досліджено проблеми продовження строків тримання під вартою в ході нагляду прокурора за додержання прав, свобод і законних інтересів особи на стадії досудового слідства [9, с. 51].

Тримання під вартою понад установлені законом строки є грубим порушенням законності, прав і свобод громадянина [10, с. 66; 11, с. 112–114].

При розслідуванні кримінального правопорушення прокурору необхідно з'ясувати дотримання конституційних прав і свобод людини.

Аналіз прокурорсько-слідчої та судової практики, публікацій у засобах масової інформації, перегляд телепередач свідчить про проблеми, які виникають при повідомленні про підозру в учиненні кримінального правопорушення.

Треба мінімізувати необґрунтовані факти при повідомленні про підозру, що буде забезпечувати право людини не бути незаконно притягнутим до кримінальної відповідальності.

У пункті 3 ч. 1 ст. 276 КПК України вказано третій випадок повідомлення про підозру з наявності достатніх доказів, зібраних від початку розслідування, для підозри особи в учиненні кримінального правопорушення.

Варто звернути увагу на те, що прокурору необхідно більш уважно вивчати матеріали кримінального провадження.

Якщо дійти висновку, що недостатньо доказів для повідомлення про підозру, то необхідно матеріали кримінального провадження повернути слідчому з письмовими вказівками щодо проведення конкретних процесуальних (розшукових) дій, перевірки певних фактів, витребування відповідних документів та інформації.

Отримані докази знову підлягають оцінці щодо їх достатності для повідомлення про підозру в учиненні кримінального провадження.

На підставі ухвали слідчого судді, суду обирається відповідний запобіжний захід. Після цієї слідчої дії норми КПК України гарантують права підозрюваного. Це рішення слідчого судді є додатковою гарантією прав і законних інтересів особи в досудовому розслідуванні. До того ж є формою взаємодії прокуратури й суду в таких аспектах: функціональному, процесуальному й організаційному.

У частині 2 ст. 177 КПК України передбачено, що підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри. Обґрунтованість підозри варто визначати як сукупність зібраних доказів про вчинення особою злочину.

Тому забороняється слідчому, прокурору ініціювати перед слідчим суддею, судом застосування до підозрюваного, обвинуваченого певного запобіжного заходу за відсутності обґрунтованої підозри в учиненні злочин.

Існують факти, коли особу, яка вчинила злочин (про це є достатні докази, навіть у ЗМІ про це повідомляють), неодноразово допитають як свідка. Такі дії слідчі виконують на підставі норм КПК України. Але багато громадян і деякі вчені не згодні із цим.

У зв'язку з цим прокурори повинні вживати заходи щодо недопущення тяганини та активізації в розслідуванні кримінального правопорушення. Повідомлення про підозру без достатніх доказів не відповідає ЗУ «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду».

Особа має право звертатися про відшкодування збитків, якщо провадження на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК України закрито й підозра не обґрунтована.

Закриття кримінального провадження потрібно після дослідження всіх обставин злочину та безпосереднього дослідження й оцінювання слідчим, прокурором показань, речей і документів у їх сукупності.

Звертаємо увагу на те, що у ЗМІ, по телебаченню, навіть у науково-юридичній літературі на стадії досудового розслідування вживаються терміни, що особі пред'явлено обвинувачення.

Відповідно до норм КПК (1961 р.), були такі процесуальні дії на стадії слідства: допит підозрюваного; винесення постанови про притягнення обвинувачення та допит обвинуваченого.

Однак, відповідно до ст. 42 КПК України (підозрюваний, обвинувачений), під час розслідування злочину в кримінальному провадженні передбачено, що обвинуваченим (підсудним) є особа, обвинувальний акт щодо якої передано до суду.

Але статус обвинуваченого (підсудного) набуває, коли обвинувальний акт прокурором передано до суду з відповідною його реєстрацією в суді. До цього він залишається підозрюваним.

Висновки

Отже, працівник канцелярії районного чи місцевого суду, який не є учасником кримінального провадження, шляхом фіксації в журналі надходження обвинувальних актів надає підозрюваному статус обвинуваченого.

Така процедура оголошення підозри та висування обвинувачення без допитів у вчиненні злочину поєднує різні правові системи, що є не зовсім правильним. Це призводить до порушення прав і свобод людини та принципу верховенства права, передбаченого Конституцією України. У Генеральній прокуратурі та Академії прокуратури автор багаторазово вносив пропозиції та зауваження до відповідних законопроектів, у тому числі неодноразово до нового КПК України. Час і прокурорсько-слідча практика показали, що вони є обґрунтованими й актуальними. Підготовлені та опубліковані наукові статті у фахових виданнях підтверджують цей тезис.

Викладене дає змогу зробити висновок, що запропоновані заходи сприятимуть підвищенню ефективності роботи прокурора в організації та процесуальному керівництві в кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Юрчишин В.М. Прокурор як процесуальний керівник досудового розслідування. *Адвокат*. 2012. № 7. 26–30.
2. Комарчук В.П. Процесуальне керівництво прокурора як гарантія дотримання законності

Volodymyr Klochkov. Organization and procedural management of the prosecutor's presidential investigation

The article examines the problem of legislative support for the activities of the procedural head – the prosecutor and the head of the prosecutor's office regarding criminal proceedings in the pre-trial investigation.

It is substantiated that the amended constitutional norm on the organization and procedural management of the pre-trial investigation by the prosecutor's office is one of the important functions. However, some laws do not fully specify the content of this constitutional norm. This has led to their different interpretations among scholars and law enforcement officers, as well as in law enforcement practice. It is alleged that Art. 25 of the Law of Ukraine "On the Prosecutor's Office" the function of monitoring compliance with the law by bodies conducting operational and investigative activities, inquiries and pre-trial investigation, is broader than supervision in the form of procedural guidance.

Attention is drawn to the fact that the prosecutor must perform the tasks of criminal proceedings for the protection of rights and freedoms and legitimate interests, ensuring a prompt, complete and impartial investigation. The Code of Criminal Procedure does not specify the essence of the concept of the term "organization", and therefore it is not clear what is the essence of the organizational activities of the prosecutor's office in this direction. In this regard, on the basis of the analysis of the norms of the Criminal Procedure Code, the forms of "organization" of this activity are investigated.

The notion of the terms procedural management and procedural manager is defined, and therefore it is proposed to make additions to Article 3 of the Criminal Procedure Code. It is important that the prosecutor

при досудового розслідуванні. *Проблеми реформування прокуратури* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 15 квіт. 2016) / редкол. : Л.М. Москвич (голова), А.В. Лапкін, І.В. Юревич та ін. Харків : Право, 2016. Т. 1. С. 84–88.

3. Сакал В.М. Місце та роль прокурора – процесуального керівника в організації досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 41–51.

4. Бабкова В.С. Проблеми здійснення прокурором наглядових повноважень у формі процесуального керівництва під час проведення досудового розслідування. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 3. 71–73.

5. Шульган І.І. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням як окрема функція прокуратури. *Національного університету «Львівська політехніка. Серія «Юридичні науки»*. 2016. № 837. С. 516–520.

6. Клочков В.Г. Взаємодія Генеральної прокуратури України з вищими органами державної влади щодо охорони прав і свобод громадян. *Міліція*. 2009. № 4. С. 23.

7. Клочков В.Г. Взаємодія Генеральної прокуратури України з вищими органами державної влади щодо охорони прав і свобод громадян. *Вісник прокуратури*. 2011. № 5. С. 33–39.

8. Клочков В.Г. Взаємодія Генеральної прокуратури України із засобами масової інформації. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 3. С. 328–332.

9. Клочков В.Г. Прокурорський нагляд за законністю та обґрунтованістю обрання та продовження строків тримання під вартою : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. 64 с.

10. Клочков В.Г. Про вдосконалення процедури обчислення строків тримання під вартою. *Право України*. 1999. № 1. С. 66–67.

11. Клочков В.Г. Судья должен продлевать срок содержания под стражей. *Прокурорская и следственная практика*. Москва, 1997. № 2. С. 112–114.

and the investigator, the head of the pre-trial investigation body, must comply with the requirements of Part 2 of Article 2 of the Criminal Code, which provides for the commission of an act that contains 4 elements of a crime.

The criteria for the ineffectiveness of prosecutorial supervision in this direction have been determined. It is alleged that the interaction of the prosecutor with investigators are important in solving the problems of criminal proceedings. It is concluded that a clear delineation of the powers of the above-mentioned prosecutorial positions is needed.

It is proposed to make certain changes to the laws, which must fully comply with the specified constitutional norm.

It is substantiated that it is necessary to minimize unsubstantiated facts when reporting a suspicion that will ensure the human right not to be prosecuted.

The article emphasizes that the procedure of notification of suspicion and indictment without questioning for a crime combines different legal systems, which is not entirely correct.

Key words: prosecutor, head of the prosecutor's office, procedural management, investigator, organization of crime investigation, suspicion report.

